

“Du ved godt, at jeg aldrig har penge til dig!”

– et modtræk til individualiseringsfokusset på sociale problemer i Grønland

I artiklen tages der afsæt i enkeltstående eksempler på fattigdom og hjemløshed, som udfoldes til en socialpolitisk problemstilling omkring råb efter tiggende mennesker i Nuuk.¹ Her analyseres det, hvorledes et land med en historisk kollektiv opfattelse af fællesskabets indlejrede værdi og nødvendighed i dag viser individualiseringsstendenser. Det nutidige fokus på arbejdslivet, på mennesker, som omtales som en ressource i tråd med råstoffer og andet materiel, har eroderet det tidligere fokus på kollektivet og i stedet skubbet individet i forgrunden. Det karakteriseres her som en individualiseringstendens. Det ses i skoleparathedundersøgelser i daginstitutionerne, hvor børn testes, om de er parate til at passe ind i systemet. Det fortsætter i voksenlivet, hvor individet ansvarliggøres for makrosociologiske trends som hjemløshed og fattigdom. Det grønlandske samfund fokuserer i dag på, hvordan individet klarer sig, og ikke om kollektiver som offentlige institutioner og det overordnede samfund har en rummelig og inkluderende kapacitet. Fokusset overskygger makrosociologiske refleksioner over de sociale systemers indretning. Artiklen stiller sig kritisk over for tendenser til at udpege individet som eneansvarlig for at håndtere sociale problemer som fattigdom og hjemløshed og præsenterer derfor, hvorledes man socialpolitisk skaber et modtræk hertil.

*Af Steven Arnffjord, lektor, ph.d. i arktiske samfund
i afdeling for Socialt Arbejde og leder
af Ilisimatusarfiks Center for Arktisk Velfærd*

Indledning

Socialpolitisk forskning fokuserer typisk på øget ligeværdighed i samfundet og på at skabe opmærksomhed omkring oversete grupper og stemmer (Bradshaw, 2012; Titmuss, 1968). Det er ikke et neutralt forskningsområde. Det er forskning med holdninger – men ikke partipolitiske holdninger. Det normative

udgangspunkt for artiklen er at styrke den socialpolitiske opmærksomhed på sociale problemer såsom fattigdom og hjemløshed i Grønland. Fattigdom er som et socialt problem fordelt over hele Grønland, hvorimod hjemløsheden er mest koncentreret i de større byer og særligt i Nuuk, hvor artiklens korte cases udspringer fra. Hjemløshed kan

¹ Tak til lektor Kevin Perry, til ph.d.-studerende Ivalo A. Arnffjord fra Ilisimatusarfik for kritiske kommentarer til det første udkast af denne artikel, tak til Helle Rabøl Hansen for review og til Per Arnffjord for korrekturlæsning.

i 2020'erne defineres som et socialt problem – og det er gået fra en lille ubemærket minoritet, der blev nævnt i avisskriverier om mennesker, der levede hjemløst lidt på må og få (Kleist, 1997) til et større politisk fokus i form af overskrifter i kronikker, konferencer og særskilte afsnit om bekæmpelse af hjemløshed i politiske koalitionsaftaler (Naalakkersuisut, 2018).

Rubington og Weinberg (2003) mener, at der er tale om et socialt problem, når det involverer en betydelige mængde mennesker – og fanger den brede offentligheds opmærksomhed. Et socialretfærdighedsperspektiv handler om en offentlig ligeværdighedsorienteret omfordeling af ressourcer (King, 2012), og i mindre grad Bundesens forståelse af, at vi først taler om sociale problemer, når der er opstået en politisk proces omkring problemet (Bundesen, 2016). Mindre problemer kan godt vokse sig til sociale problemer uden for en politisk bevågenhed. Flere ikke-politiske aktører i Grønland har længe gjort opmærksom på et observeret stigende antal mennesker, som lever i hjemløshed. Dette tal er antageligt vokset, fordi der har været manglende politisk opmærksomhed på forebyggende indsatser, øget inklusion i uddannelsessystemet, på arbejdsmarkedet og en mangel på økonomisk overkommelige lejeboliger.

I 2022 gennemfører vi i Grønland en hjemløsetælling på forsøgsbasis. Grønland er gået fra at have et lavt niveau af hjemløshed i 1980'erne og frem mod 2010'erne til i dag, hvor der i flere byer er synlig hjemløshed i form af herberger og varmestuer.

Der er endnu ikke en officiel definition af hjemløshed og ingen lovgivning,

der beskytter og forebygger, at mennesker rammes af hjemløshed. Det giver socialrådgivere begrænset mulighed for at iværksætte foranstaltninger og forebygge hjemløshed som et socialt problem i offentlig regi.

Et eksempel på fattigdommens provokation

Episoden foregik i sommeren 2021 foran Nuuks store indkøbscenter:

”Lige uden for centeret ramler jeg næsten sammen med en mand, der har hovedet vendt væk, mens han går. Han er synligt irriteret. Læberne er strammet, næsen er trukket op i rynker, gangfarten er sat op, mens han halvt råber: ”DU VED GODT, AT JEG ALDRIG HAR PENGE TIL DIG!”. Alle omkring manden kunne høre hans råberi. Det var tydeligt henvendt til Geerti (anonymiseret), som stod med udstrakt hånd. Når Geerti er meget beruset, kan man knap nok høre hans spørgsmål om et par mønter. Der er en mumlen, hånden kommer frem, og han forsøger sig ofte med øjenkontakt.”

(Forfatterens feltnoter, juni 2021).

Jeg har kendt Geerti igennem længere tids feltarbejde i det grønlandske velfærdssamfund. Siden 2010 har jeg været engageret i socialpolitisk forskning i fattigdom og marginalisering og siden 2015 særligt i hjemløshed. Forskningen har taget udgangspunkt i årelange feltarbejder, som tager afsæt i et ugentligt suppekökken, der drives af NGO'en *NoINI* (på dansk: intet værelse), som laver mad hver onsdag i lokaler lånt af Frelsens Hæri

(grønlandsk versionering af Frelsens Hær) (Arn fjord, 2019b, 2019a). Med jævne mellemrum kommer Geerti, som i mange år har været ramt af hjemløshed, og spiser i suppekøkkenet. Geerti er et af de få mennesker, som jeg har observeret, der åbenlyst tigger. Tiggeri er usædvanligt i Grønland. Det er ikke som i Danmark noget, man kan straffes for, jævnfør seneste Kriminallov for Grønland (Justitsministeriet, 2017). FN har længe arbejdet på, at medlemslandene ikke skal sanktionere tiggeri, som i FN-regi sættes i forbindelse med overlevelsesstrategier, der udløber af fattigdom, der forstås som et strukturelt og ikke et individuelt problem (United Nations, 2012). Der ligger en hård historie bag Geertis nuværende tilstand. Jeg ser ham meget sjældent ædru. Han går dårligt og har synlige somatiske skavanker i form af hævelser i hovedet og udslæt.

Den anden episode sker også uden for selvsamme center. Her hører jeg kun slutningen af ordvekslingen mellem to mænd.

”Den ene mand kender jeg fra min kontakt med hjemløsemiljøet – og den anden genkender jeg også som en uddannet og erhvervsdrivende fra den højere middelklasse. Den eneste, der egentlig siger noget, er ”middelklassemanden”, som siger: ”Imiaaqqanut? Taava naa.” Det er manden fra hjemløsemiljøet, der sandsynligvis har spurgt om penge, hvortil svar og konklusion lyder: ”Er det til øl? Så, nej”. Den adspurgte fremsagde selv spørgsmål og svar, før han drog en konklusion.” (Forfatterens feltnoter, februar 2022).

Artiklen her tager ikke afsæt i Geerti og den anden mands situation, som jeg her kalder Inooraq – men i råberiet og afvisningen på grund af det formodede ølkøb. I et socialpolitisk perspektiv har der de seneste årtier været en række individualiseringstendenser såsom et svækket socialt system, ingen aktiv økonomisk udligningspolitik og få effektive sociale forebyggelsesindsatser for socialt udsatte i form af opsøgende socialt arbejde, fokus på et inkluderende arbejdsmarked og aktive boligpolitikker såsom økonomisk overkommelige lejeboliger (affordable housing). Dette rammer i sidste ende mennesker på kanten af samfundet. Her ses der tendenser til *victim blaming* og en manglende erkendelse af, at det også er velfærdssamfundets opgave at hjælpe folk ud af fattigdom. Forøgelse af individualiseringstendensen risikerer at medføre en forråelse af livet på kanten af samfundet.

I Grønland gentages ofte en forankret opfattelse af en kollektivistisk social sammenhængskraft, som sættes i modsætning til et moderne samfunds individualistiske træk i form af resultatløn, øget offentlig selvbetjening og individuelle test lige fra daginstitution til ansættelsesforhold. Dette kan konstateres i børnetalsmandsinstitutionen MIO’s udtalelse:

”... her pegede hun [Børnetalsmanden] på det sammenstød, der er mellem et individualistisk opbygget samfund og det traditionelle, kollektivistiske grønlandske lokalsamfund.” (Turnowsky, 2019).

I en grønlandsk sammenhæng handler det om et fælles ansvar for alle – et

fællesskab, som var støttende og hjælpende. En familie, som var tæt på – deling af fangst, fisk og et grundlæggende genkendeligt fællesskab om at løse de opgaver og dele de glæder, som livet bød på. Kollektivismen er beskrevet som en forståelse af selvet som et relationelt selv, hvilket er centralt blandt flere oprindelige folk (Abelsen, 2020; Miller, 2015)

Der vil særligt i samfund, hvor befolkningskoncentrationen stiger, opstå både kollektivistiske og individualistiske tendenser. Når det handler om socialpolitikken, så har individualistisk orienterede løsninger alene vist sig at være en fordel for den ressourcestærke del af en befolkning (Le Grand, 1982; Olsen, 2021) Det kræver for eksempel ressourcer at få et fordelagtigt udbytte af et sundhedsvæsen, som er tidsreguleret. Her er det ofte de uddannede patienter, som stiller spørgsmål til behandlingen og deler middelklasseværdier med lægen. Børn, som kommer fra hjem, hvor skolen ikke har den store værdi, halter ligeledes bagud, når det handler om temaer som skoleparathed og lektiehjælp – samt det overordnede individualiseringsmantra *ansvar for egen læring*.

Når det handler om fattigdom og hjemløshed, er her ligeledes tale om problemstillinger, som i langt overvejende grad handler om situationer, som den enkelte holdes ansvarlig for. Hjemløsheden er startet i det små som et individuelt problem. Siden 2010 er omfanget af hjemløsheden steget. Det viser sig i den nye socialpolitiske situation omkring en meget synlig hjemløshed, der illustreres gennem oprettelser af herberger i Nuuk, Sisimiut,

Aasiaat, Maniitsoq, Sisimiut og Ilulisat. Derudover har der også været varmemestuer i Paamiut, Frelsens Hæri i Nuuk, Kommuneqarfik Sermersooqs samarbejde med Koføeds Skole i Nuuk. Den kommunale indsats med at bygge herberg og varmemestuer til mennesker ramt af hjemløshed, følges ikke op af en socialfaglig indsats, der skal forebygge længerevarende hjemløshed. Det signaleres, at man med oprettelsen af et herberg har gjort en indsats mod hjemløsheden, men uden en reel social faglig indsats er det blot parkering af problemstillingen, hvilket hjemløshedsforskeren Kim Hopper har kaldet *Abeyance* – en langtrukken venten (Hopper, 2003), som i dag er vokset til et socialt problem, som må løses kollektivt.

Individualiseringstendenser på økonomi- og socialområdet

Tydelige individualiseringstendenser vidner om opdelinger mellem klasser i samfundet. I 2005 ophævede Inatsisartut (Landsstyret i Grønland) en planøkonomisk ordning med et landsdækkende en-prissystem på visse fødevarer og elektricitet. I dag er en-prissystemet genindført omkring energi- og vandpriser. Hvad angår fødevarerpriserne, så stiger de nærmest proportionelt og falder i kvalitet med afstanden til Nuuk. Grønland har ingen proportionel beskatning. Hussalg beskattes ikke ligesom kursgevinster fra salg af aktier (GrønlandsBanken, 2022). Der går længe imellem reelle politiske diskussioner om en omfordeling af de økonomiske ressourcer.

Den franske økonomiprofessor Thomas Piketty har illustreret, hvorledes

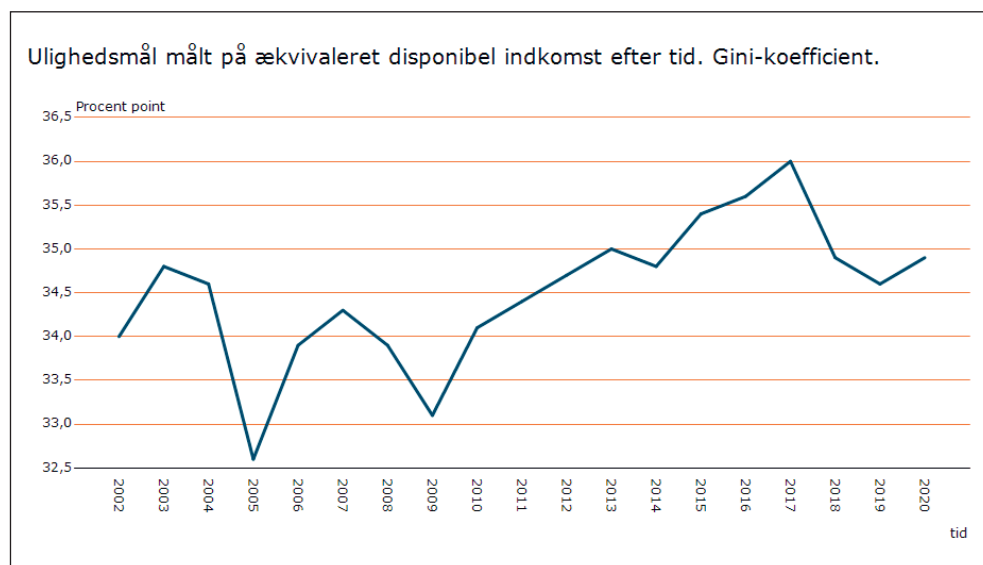
rigdom formerer sig, men Pikettys argument har rod i det, han kalder eliten af de 1 % (0,1 %) (Piketty, 2014; Wright, 2015). I Grønland udgør den økonomiske elite af virksomhedsejere en meget lille andel af befolkningen. Ser vi på et mere generelt billede fra GINI-Koefficienten, så viser den, at der er en betydelig afstand mellem rig og fattig. Jo tættere tallet er på 0, desto mere lige er indkomstfordelingen i samfundet. I skrivende stund nærmer Grønland sig 35 procentpoint (2020).

I Verdensbankens opgørelse for 2018 lå Danmark på 28,2, Sverige er på 30 og USA på 41,4 (The World Bank, 2022).

I 2020 var der 1.875 grønlandske borgere, som levede under fattigdomsgrænsen på 50 % af medianindkomsten på 162.075 kr. Langt størstedelen af disse bor i byerne (1.335 i byer/540 i bygder) (Grønlands Statistik, 2021).

Grunden til, at det i en socialpolitisk sammenhæng er vigtigt at monitorere denne afstand, er, at en økonomisk afstand manifesterer sig i en moralsk afstand gennem de eksklusionsmekanismer, der kan forbindes med langvarig fattigdom i form af et socialt isolerende miljø med andre mennesker i fattigdom, lavt uddannelses- og sundhedsniveau samt et manglende kendskab til middelklassens værdier og kulturelle koder, som er hæmmende for inklusionen (Larsen & Andersen, 2016). Det er glidende processer med en øget isolering mellem klasserne. I Grønland ser vi en oprettelse af flere private initiativer. Grønland er i en nationaløkonomisk forstand blevet karakteriseret som et land med en proportionel meget stor offentlig sektor (Grønlands Økonomiske Råd, 2020).

Grønland har til sammenligning med de skandinaviske lande for eksempel

Figur 1. Gini-koefficienten i Grønland fra 2002-2020. Kilde: Grønlands Statistik.

gratis tandpleje og medicin. Der er ingen egentlig betaling på uddannelser, selv ikke deltidsuddannelser. Siden 00'erne har private initiativer i form af privatskoler, daginstitutioner og senest et privat jordemodertilbud set dagens lys. Nuuk har længe også haft en privat tandklinik. Der er endnu ingen privat lægeklinik i Grønland, men private danske sundhedsforsikringer er populære (Noahsen & Hansen, 2020). Rundt om i landets byer, og særligt i Nuuk, er der tydelige økonomiske overskudstendenser på boligmarkedet, hvor private store boliger skyder frem til et betalingsniveau, som langt overstiger en udbetaling for en SIK²-lønnings (ca. 10.000 kr.). I 2020 blev der fremlagt en privat byudviklingsplan (E+N Arkitektur, 2020), som i udtrykket henvender sig til den øvre middelklasse og den økonomiske elite med et 'semi-lukket' boligområde, der blandt andet indeholder private boliger på op til 300 m², som med en antaget kvadratmeterpris på over 35.000 kr. vil ligge på et prisleje på over 10 mio. kr.

Den moralske afstand mellem rig og fattig forstærkes endvidere af lokale normer omkring arbejdsløsheden, som er meget lav i visse dele af landet. I perioden, hvor episoden omkring råberiet af Geerti og Inooraq fandt sted, har Nuuk haft meget lav ledighed. Dette forstærker en stigmatisering af Geerti og andre i hjemløsemiljøet. Goffman (1963) argumenterer for, at stigmatisering opstår omkring normskred. Ikke

hos de afvigende grupper i samfundet, men hos den normsættende (dominerende gruppe i samfundet). Dette er typisk den arbejdende middelklasse.

Med en ledighed på under 4 % i Nuuk og under 5,5 % på landsbasis (2020-tal) kan det ikke overraske, at nogen opfatter arbejdsløshed som et personligt valg. Der er et højt arbejdsudbud og behov for arbejdskraft i stort set alle sektorer og på alle faglige niveauer. Dette forstærkes af en række meget store anlægsprojekter (byudviklingen af Nuuk, ny stor byskole i indre Nuuk og ny international lufthavn). Entreprenørfirmaerne beretter i medierne, hvordan de har meget få "lokale ansøgere" (borgere fra Grønland) og i stedet må hyre arbejdskraft fra udlandet. Så når Geerti tigger og ikke arbejder, er det nærliggende, at han kan rammes af stigmaet doven og ugidelig. Stigmaet fuldendes af Geertis ydre og sættes i lighed med hans indre. Han er fuld. Han er usigneret. Han er tiggende. Det er noget, der kan opfattes som personlige valg. Vælger han fuldska-ben til? Vælger han arbejdet fra?

Råberiet af Geerti signalerer på en mikrosociologisk performativ vis middelklassens højlydte afstandtagen. Hos Goffman er råberiet en demonstration, som Sartre ville have kaldt normsættende (Goffman, 1963/1990). Man kan sagtens passere Geertis udstrakte hånd. Man kan også ignorere ham. Men tiggeriet konfronterer middelklassen med en anden social virkelighed – en underklasse, som man ikke ønsker at anerkende.

Et socialhistorisk eksempel på middelklassens afstandtagen til underklassen er dokumenteret af forskeren Einar

2 Den danske mindsteløn på en HK-overenskomst ligger 25-30 kroner over den grønlandske.

Lund Jensen med denne passage fra Sydgrønland i starten af 1900-tallet:

”... nogle fangere fra Sissarissø og Nanortalik fremsendte en anmodning til Julianehåb [Qaqortoq] Forstanderskab om at få lov til at flytte til henholdsvis Alluitsup Paa og Ili-vermiut. De fik imidlertid afslag, og modstanden kom fra de grønlandske medlemmer i forstanderskabet, paarsisut, blandt andet med den begrundelse, at de pågældende, der ønskede at flytte, var ’uheldige Eksistenser og fattige Folk’, og at man ikke ønskede dem samlet på en anden boplads.”
(Jensen, 2018, s. 47).

Fattige skal selv yde en indsats uanset den situation, de er endt i. I det sydgrønlandske eksempel skal de ikke flytte deres uheldige eksistens til et andet sted, hvor godtfolk lever. Afstanden mellem rig og fattig i Grønland går langt tilbage, hvor for eksempel dårligt skindtøj fra hundeskind var tegn på fattigdom. Dette er før en introduktion af pengeøkonomi.

Parallele samfund

Jeg møder stadig mennesker i Nuuk med et indbyggertal på 19.200, som ikke er klar over, at der er hundredvis af mennesker, som lever i hjemløshed i byen. Det kan handle om de seneste års opdeling af boligområder i byen. Middelklassen bor i mindre omfang i byens billigere boligudlejningsområder såsom Radiofjeldet, Sletten og Nuussuaq-områderne Sangoriaq, Qaava og Sinarsua. Når de har kontakt med mennesker på kanten af samfundet, så beretter de, hvorledes de køber avis af

Hus Forbi-sælgeren nede i Brugseni og lader ham beholde byttepengene. Men konfrontationen bliver for meget på daglig basis. Den bliver for direkte. Hvorfor står Geerti der? Hvis ansvar er det, at Geerti er i den situation, hvor han tigger middelklassen om penge? For Jean-Jacques Rousseau, fransk filosof i 1700-tallet, er det delvist Geertis eget ansvar. Det er en individualisering af Geertis samfundspligt. Rousseau skriver i 1762 i *Samfundskontrakten*, at kontrakten spænder mellem regenten (Naalakkersuisut) og borgerne. Borgeren er forpligtet til selvopretholdelse og bidrag, men det er ikke nok at sige til en borger, at denne skal være god. Borgere må undervises i dette (Rousseau, 1994). Det kan ikke være borgerens, individets ansvar selv at lære om selvopretholdelsen. Det er et samfundsansvar. Paradokset i Rousseaus samfundskontrakt er den iboende forventning om, at samfundet tager opgaven med læringen alvorlig og kan stilles til ansvar for dette. Det bliver samfundet meget sjældent. Hvordan end denne læreproces bliver evalueret i sin nutidige form – det vil sige, om samfundet er i stand til at sørge for, at borgere gennemgår en dannelse, som sætter dem i stand til at leve op til samfundskontrakten, er et centralt socialpolitisk spørgsmål.

I 2017 foretog Kalaallit Røde Korsiat (Grønlands Røde Kors) en repræsentativ landsdækkende undersøgelse af 1.000 respondenters syn på begrebet sårbarhed i Grønland. Her var mennesker i arbejdsløshed, fattigdom og hjemløshed dem, som de adspurgte så mest ned på. Endvidere mente 54 % af de adspurgte, at fattigdom var selvfor-

skyldt. 62 % mente, at arbejdsløshed var selvforskyldt (Greenlandic Red Cross, 2018). Majoriteten af respondenterne mente, at det var individets eget ansvar, når det befandt sig i en sårbar situation. Det var første gang, at spørgsmålet blev stillet. Allerhøjest er der tale om en tendens – et øjebliksbillede.

Med råberiet af Geerti og afvisningen af Inooraq har vi også at gøre med en inddeling af udsathed imellem de værdigt trængende og de uværdigt trængende. Altså dem, som den norm-sættende middelklasse mener, man skal hjælpe, og dem, som er endt i en selvforskyldt situation og ikke er værdige til at få hjælp. Havde det været et tiggende forhutlet barn ude foran indkøbscenteret, havde situationen været en ganske anden. I denne situation har det sociale system instanser såsom en socialvagt, der er skærpet indberetningspligt og en børnetalsmandsinstitution, som monitorerer børns velfærd.³ Myndige voksne mænd, som ikke har et handicap, falder sjældent ind under kategorien værdigt trængende. Vurderingen af værdighed går tilbage til 1800-tallets kolonitid, hvor der allerede var tydelige sociale problemstillinger (Seiding et al., 2017). Der måtte være en struktur på socialhjælpen i tider, hvor der som konsekvens af misfangst eller svære jagtforhold opstod hungersnød, som stillede befolkningen over for svære vilkår. I 1856 oprettes derfor en forløber til de nuvæ-

rende kommuner, som hed forstanderskaberne. En af ophavsmændene hed H.J. Rink, og han beskrev de sociale bestemmelser omkring fattigkasseordningen, som skulle omhandle naturaliestøtte, til de borgere, hvor trangen var selvforskyldt på grund af dovenskab eller ligegyldighed (Rink, 1982) Der skeles ikke til færdigheder, eller om man var fanger eller fisker (men næsten altid en mand), om man havde funktionsevnerne til at være selvforsynende eller bidragende. Trangsvurderingen var en gennemgående tanke, som har overlevet op til den seneste sproglige præcisering af lov om offentlig hjælp fra 2006, hvor der i §13 stk. 5 står:

”Såfremt trangssituationen er opstået selvforskyldt, skal der som udgangspunkt alene ydes halvdelen af, hvad der ellers var ydet som offentlig hjælp til forsørgelse og til faste udgifter. Den offentlige hjælp til forsørgelse ydes som naturalhjælp.”
(Inatsisartut, 2006).

Med andre ord: Man nedsættes i ydelser, hvis det vurderes, at situationen er selvforskyldt. Det synes over halvdelen af de 1.000 adspurgte i sårbarhedsundersøgelsen, at situationer som arbejdsløshed og hjemløshed er.

Situationen med Geerti er blot ét eksempel på moralske handlinger. Hvis vi vender tilbage til Rousseau for en kort bemærkning, så skitserer han i *Samfundspagten* en dobbeltforpligtelse mellem individet (borgeren) og suverænen (staten). Der er også en individ til individ-relation. Det tætteste, vi kommer på en kollektiv moral – en sam-

³ Dermed siger jeg ikke, at bekymringer om børns velfærd kan manes til jorden, men det er en anden artikel en senere gang.

fundsmoral – er et lands politikker og love. Det kan være, at lovene er forældede og ikke stemmer overens med det aktuelle sociale behov i samfundet, men så reflekterer den politiske aktivitet også dette niveau. En borger har grundlæggende retten til at blive behandlet retfærdigt i en socialpolitisk sammenhæng. Her handler modstanden om skæve fordelinger af samfundets ressourcer, som skaber åbenlys nød. Implementering af et socialretfærdighedsperspektiv skal være grundlæggende. Det er ikke noget, som den, der råber eller middelklassemanden alene kan være herre over.

I nogle forklaringsrammer skyldes mange sociale problemer koloniseringsreformerne G50 (danificering af uddannelser og de offentlige systemer) og G60 (infrastruktur, økonomiske beregninger om rentabilitet), som forårsagede en hastig modernisering af landet. Det betød blandt andet tvangslukning af bygder og en befolkningskoncentration i større åbenlandsbyer. Rousseau havde tidligt i sine skrivelser et kritisk blik på særligt overgangen fra livet i naturen til livet i byerne. Det argumenterer han for i sin prisopgave ”*Afhandling om ulighedens oprindelse og grundlæggelse blandt menneskene*” (Thyssen, 2012, s. 439; Rousseau, 1996 (1755)). Civilisationen (som sker i byerne) betyder mere rigdom og bedre teknik – men også en svækkelse af det fælles liv (Thyssen, 2012, s. 439). Det er fremmedgørelse, som Rousseau omtaler her, men som Marx for alvor får sat ord på (Israel, 1969).

Det er afstanden mellem mennesker, og det er en koncentration af interesser, som resulterer i en lukkethed. Et

individ kan ikke påtage sig ansvaret for almenvellet. Man ender med at bero sig på en skolastisk moral om, at man skal adlyde nogle samfundsnormer for at leve op til det at være et ordentligt menneske. Man skal kunne sørge for sig selv og ikke ligge samfundet til last. Det gælder særligt i Grønland, hvor det ikke er usædvanligt gennem tiden at se det understreget, at alle må yde deres. Så moralen bliver hurtig: Du skal yde for at nyde. Vi er dermed et stykke fra, at: ”enhver yder efter evne, enhver får efter behov” (Marx & Engels, 1952, s. 18). Det bliver heller ikke en baumansk optik om, at: ”det er statens pligt og forpligtelse at garantere ’velfærdens’” (Bauman, 2002, s. 71).

Det er fremmedgørelsen og afstanden mellem befolkningen i en hovedstad som Nuuk, som resulterer i, at der råbes efter Geerti, når han på grund af fattigdom tigger. Urbaniseringen og fremmedgørelsen er destruktiv over for en tidligere kollektiv forståelse. Vi har ikke tiden til at lære Geerti og Inooraq at kende og forstå de strukturelle og individuelle årsager til tiggeriets ophav. Frustrationen bruges på Geerti, for han er en påmindelse om, at der findes armod, som vi ikke vil anerkende. Det er ligefor, for det er jo ham, der tigger. Det er for middelklassen langt mere komplekst at adressere et mangelfuldt velfærdssystem, som skulle sikre, at Geerti og Inooraq ikke ender i en situation, som leder til fattigdom og tiggeri. Rousseau er anvendelig til at diskutere forholdet mellem stat og samfund, når han understreger, at økonomiske forskelle ikke bør skabe uro.

”Ingen skal være så rig at han kan købe en anden, ingen skal være så fattig at han er tvunget til at sælge sig selv.” (Thyssen, 2012 s. 440).

Tiggeriet harmonerer ikke med den socialpolitiske forståelse, som udtrykkes i Grønlands anden socialreformkommission fra 1997:

”Hjælpen [skal] være af en sådan størrelse, at den sikrer opretholdelsen af et eksistensminimum for alle, der søger hjælp. Hjælpen bør således indeholde en minimumsydelse, der sikrer ansøgerens og dennes familie forsørgelse samt indeholde hjælp, der sikrer, at familien fortsat kan opretholde trygge bolig-mæssige forhold...” (Grønlands Hjemmestyre, 1997, s. 23-24).

Begreber som hjælp, selvforskyldt og eksistensminimum har været gennemgående både i reformer og i lovarbejdet omkring økonomisk socialt udsatte. Det kan derfor være udfordrende at vurdere, hvad der socialpolitisk forstås ved eksistensminimum – ligesom begrebet værdighed ofte ikke uddybes.

Grønland har i noget tid stået over for en udfordring omkring et velfærdssystem, som ikke har fulgt med tiden. Boligpolitikken repræsenterer ikke arbejderklassen, men henvender sig til en veluddannet middelklasse. Socialpolitikken kan ikke begrebssette mennesker i Geertis situation. Der er ingen politiske definitioner, som offentligt definerer fattigdom eller hjemløshed. Det har resulteret i lokale kommunale menneskelige parkeringspolitikker, ”mens vi venter på kommunen”, hvil-

ket der blev advaret imod i førnævnte kommissionsrapport fra 1997:

”Borgeren skal sikres et minimumsniveau for sociale ydelser som sætter borgeren i stand til at gennemgå og overvinde sociale problemer, uden at borgeren fastholdes unødigt i det sociale system.” (Grønlands Hjemmestyre, 1997, s. 177).

I mellemtiden øges afstanden mellem rig og fattig, og dermed kommer der sandsynligvis flere af de episoder, som denne artikel tager afsæt i med en tydelig NIMBY-tendens (not in my backyard) (Kinder, 2022). I årtiet, hvor amerikaneren måtte vågne op til en ny dag, der kaldte på gennemgående velfærdreformer (1929-1939), hed det sig, at man i Roosevelt-administrationen var godt træt af befolkningens gimme-syndrom (give me syndrom/giv mig-syndrom), der var opstået efter børskrak, fejlslået høst og en arbejdsløshed på op til 25 % (Piven & Cloward, 1971).

Amerikanerne er ikke lykkedes med at skabe et velfærdssystem, der er sammenligneligt med Vesteuropa. De har vestens højeste niveau af børnefattigdom og alarmerende udfordringer med hjemløshed. Eksempler fra Finland har vist, at det kræver et vedholdende fokus på sociale problemstillinger som hjemløshed for at modarbejde armod på lokal- og nationalpolitisk niveau (Upanne, 2002). Det er intet velfærdsløst værdigt at have en befolkningsopdeling i værdig og uværdig – det har ikke noget med menneskerettigheder at gøre, og vejen til et bæredygtigt samfund bør fokusere på styrkede fællesskaber.

Socialpolitisk arbejde mod mere mening

I særligt de vestlige velfærdsstaters socialpolitiske skift fra *welfare* til *workfare* har aktiveringspolitikkerne været helt centrale på det socialpolitiske område, hvor man har anvendt økonomiske incitamentsargumenter for at skære i de sociale ydelser (Nordlund & Greve, 2019). Men hvis de mennesker, som workfare-fokusset retter sig imod, er så dårlige, at meningstab er kronisk – så kommer en socialpolitik ikke langt med at få flyttet på folk. I Grønland har man flere gange vendt tilbage til meningstab som en forklaringsramme på, hvorfor der opstår vedvarende sociale problemer. I postkoloniseringsteoriene har meningstabet rod i strukturel vold og administrative overgreb. Meningstab drøftes i omfattende grad i forbindelse med arbejdsløshed, vold i hjemmet, kriminalitet og selvmordsstatistikken. For holocaust-overleveren, psykiateren Viktor Frankl blev meningstab forklaret med, at mennesket befandt sig i en tilstand af ”*profisorisk eksistentialitet*” (Frankl, 1967, s. 74). Frankls menneske var fangerne i nazisternes koncentrationslejre, som ikke kunne se enden på tilværelsen. Det blev en erkendelse af målløsheden. Den blev i denne forbindelse et meningstab – og hos Frankl og i tilfældet af Geerti en deformeret eksistensform.

For nogle år tilbage fortalte en tidligere medarbejder i Frelsens Hæri, at han havde været på besøg på byens af-sidesliggende herberg nær den gamle industrihavn. Det var vinter, og man havde på herberget dengang en lang gang, som ledte hen til fællesrummet.

Fællesrummet var fyldt op, så man havde sat stole langs væggene på den lange gang. Der sad herbergsbrugerne stille og stirrede ud i luften. Medarbejderen fra Frelsens Hæri var chokeret. Han var en meget erfaren medarbejder, som selv havde været herbergsleder i Danmark. ”De er intet stillet i ud-sigt”, sagde han. Eksistentialismen i denne anvendte sammenhæng er betinget af de omkringliggende strukturelle rammer. Det er rammer, som ligger uden for individets magt at ændre på.

Det er på dette punkt, hvor en aktiv socialpolitik kommer ind i billedet – en socialpolitik, som i en engagerende udformning støtter borgere på kanten af samfundet til at leve en for dem meningsfuld tilværelse.

Afslutning

Når der bliver råbt ude foran indkøbscenteret i Nuuk, er det så et råb, der skal høres af tilhørende, eller skal det kun høres af Geerti? Eller er det også en højlydt italesættelse over for sig selv som deltager i et samfund? Er det en konstatering af, at svækkelsen af kollektivet har forskruet en samfundsmorals egen vindings ophav til at retfærdiggøre råberiet? Så det givetvis er råbebehandlingen, der kan forstås som selvbebrejdelse af at være borger i et samfund, som ikke er i stand til at spænde et velfærdsmæssigt sikkerhedsnet ud for at gribe borgere i Geertis og Inoorags situation. Med råbet bliver en konstatering af det individuelle ansvar dermed fastlagt. Men det er en utilfredsstillende fastlæggelse i en accept af utilstrækkeligheden ved den ellers højt hævdede kollektivismen.

Kollektivismen passede til det nære og tætte samfund. Med moderniseringen og urbaniseringen opløses det nære og tætte tidligere samfund, og kollektivismen bliver udfordret af den nye adspredelse af nærheden. Når mennesker urbaniseres, opstår der en samfundsmæssig fremmedgørelse, som Guldborg Chemnitz får sat på spidsen i oplevelsen af som barn at flytte fra bygd til by og ikke længere kende ens naboer, opleve ensomhed og en familie, der lever mere adspredt (Chemnitz, 1964).

Socialpolitik kan adressere et klart strategisk modsvar til fattigdom og hjemløshed. Kollektivismen kan genindlejres i den socialpolitiske demokratiske forståelse på tværs af klasseskel. Det er eksemplificeret i nedenstående citat fra Janet McIntyre-Mills:

"If we are indeed to develop a "social contract which protects citizens", and particularly "those who are voiceless", then "the balance between individual and collective concerns needs to be redressed." (McIntyre-Mills, 2014, s. 48-49).

Strukturelle barrierer i form af straffende lovgivninger kan erstattes af en human tilgang til mennesker i nød. Der skal råbes, men ad et system om, at vi ønsker rummelighed og hjælp som en universel menneskelig betingelse for samfundets marginaliserede borgere.

Referencer

- Abelsen, S. (2020). *Etniske stereotyper i Grønland*. UiT The Arctic University of Norway. <https://hdl.handle.net/10037/20907>.
- Arnfjord, S. (2019a). Hjemløshed i Grønland – Og socialpolitiske perspektiver. *Grønland*, 67(2), 71-81.
- Arnfjord, S. (2019b). Hjemløshed og alkoholmisbrug i et grønlandsk socialpolitisk perspektiv. *STOF, Sommer* (nr. 33).
- Bauman, Z. (2002). *Arbejde, forbrugerisme og de nye fattige*. Hans Reitzel.
- Bradshaw, J. (2012). What is Social Policy? *ESRC Festival of Social Science*.
- Bundesen, P. (2016). *Sociale problemer og socialpolitik* (5. udgave). Syddansk Universitetsforlag.
- Chemnitz, G. (1964). *Udviklingen Som En Grønlænder Ser Den*. I: G. Chemnitz & V. Goldschmidt (red.), *Grønland i Udvikling*. Fremad.
- E+N Arkitektur. (2020). *Sermeq City – Udvikling af helhedsplan*. https://sermersooq.gl/media/178c90f8-ad08-4554-93aa-9d14e9709e86/a2091g/3%20Sermersooq/6%20H%C3%B8ringsportal/h%C3%B8ringer/2020/10/Sermeq%20City/1_PRJEKTANS_Sermeq%20City__DK.pdf
- Frankl, V.E. (1967). *Psykologi og eksistens*. Gyldendal.
- Goffman, E. (1990). *The presentation of self in everyday life*. Penguin.
- Goffman, E. (1963). *Stigma; notes on the management of spoiled identity*. Prentice-Hall.
- Greenlandic Red Cross. (2018). *Sårbar Grup- per i Grønland – Kalaallit Røde Korsists. Sårbarhedsundersøgelse 2017-2018*.
- Grønlands Hjemmestyre. (1997). *Socialreformkommissionens betænkning 1997*. Socialreformkommissionen.
- Grønlands Økonomiske Råd. (2020). *Grønlands økonomi Efterår 2020* (s. 39).
- Grønlands Statistik. (2021). *De økonomisk ud- satte i 2020* (ps 11). <https://stat.gl/publ/da/SO/202107/pdf/2020%20De%20%C3%B8konomisk%20udsatte.pdf>.
- GrønlandsBanken. (2022). *Skatteregler i Grønland. Skatteregler i Grønland*. <https://www.banken.gl/da/privat/investering/skatteregler-i-gronland/>.
- Hopper, K. (2003). *Reckoning with homelessness*. Cornell University Press.
- Inatsisartut. (2006). *Landstingsforordning nr. 15 af 20. November 2006 om offentlig hjælp*. <http://lovgivning.gl/lov?rid={BE42033F-E5BB-4199-8E76-91F7C9401BBF}>.

- Israel, J. (1969). *Fremmedgørelse: Fra Marx til moderne sociologi*. Rhodos.
- Jensen, E.L. (2018). *Boplads – Udsted – Koloni? En undersøgelse af diskussionen i Grønland om bosættelsespolitikken 1911-1952*. Naalakkersuisut.
- Justitsministeriet. (2017). Bekendtgørelse af kriminallov for Grønland. *Bekendtgørelse Af Kriminallov for Grønland*. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2017/1045/Pdf>.
- Kinder, P.D. (2022). Not in My Backyard Phenomenon. I: *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/Not-in-My-Backyard-Phenomenon>.
- King, P. (2012). Social Justice. I: S.J. Smith (red.), *International Encyclopedia of Housing and Home* (s. 464-468). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-047163-1.00016-3>.
- Kleist, P. (1997, December). Hjemløs beder om hjælp. *Atuagagdliutit*.
- Larsen, J.E., Andersen, J. & Müller, M. (2016). Fattigdom, marginalisering og social eksklusion. I: J. Guldager & M. Skytte (red.). *Socialt Arbejde – Teorier og perspektiver* (s. 214-246). Akademisk Forlag.
- Le Grand, J. (1982). *The strategy of equality: Redistribution and the social services* (s. viii). Allen & Unwin.
- Marx, K., & Engels, F. (1952). *Udvalgte skrifter. Bind 2*. Tiden.
- McIntyre-Mills, J. (2014). *Systemic Ethics and Non-Anthropocentric Stewardship: Implications for Transdisciplinarity and Cosmopolitan Politics*. Springer International Publishing.
- Miller, K. (2015). Balancing individualism and collectivism in an Australian aboriginal context. *Proceedings of the 59th Annual Meeting of the ISSS - 2015 Berlin, Germany*, 1(1). <https://www.scopus.com/inward/record.uri?eid=2-s2.0-84976492241&partnerID=40&md5=184fa3aee483758d1efffe7b11b1055>.
- Naalakkersuisut. (2018). *Koalitionsaftale 2018 – Nunarput – I udvikling med plads til alle*. http://pk.gl/wp-content/uploads/2018/10/Siummut_Atassut_Nunatta-qitornai_da_final.pdf.
- Noahsen, P. & Hansen, H.L. (2020). Sundhed og sundhedsvæsen i Grønland år 2020. *Ugeskrift for Læger Online*. <https://ugeskriftet.dk/videnskab/sundhed-og-sundhedsvaesen-i-gronland-ar-2020>.
- Nordlund, M. & Greve, B. (2019). Labour market – Focus on active labour market policies. I: B. Greve (red.), *Routledge Handbook of the Welfare State* (2. udgave, s. 572). Routledge.
- Olsen, L. (2021). *Rige børn leger bedst: Et portræt af det danske klassesamfund*. Gyldendal.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the twenty-first century* (s. vii). Harvard University Press.
- Piven, F.F. & Cloward, R.A. (1971). *Regulating the poor – The function of public welfare*. Pantheon Books.
- Rink, H. (1982). *Nalunaerutit sineríssap kujatâne misigssuissut pivdlugit 1862-1866 = Meddelelser vedkommende Forstanderskaberne i Sydgrønland 1862-1866. Oversigt over Forstandsskabs-Indretningens Indførelse og Virksomhed i Grønland 1857-1868* (s. 12, 158, 15 s. + 4 tavler (i lomme)). Nunatta Atuagaateqarfia.
- Rousseau, J.J. (1994). *The Social Contract*. Oxford University Press.
- Rubington, E. & Weinberg, M.S. (2003). *The study of social problems – Seven perspectives* (7. udgave). Oxford University Press.
- Seiding, I., Marquardt, O., Toft, P.A. & Frandsen, N.H. (2017). Nye livsvilkår 1782-1845. I: H.C. Gulløv (red.), *Grønland – Den Arktiske Koloni*. Gads Forlag.
- The World Bank. (2022). *Gini index (World Bank estimate)*. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2019&start=2019&view=map&year=2018>.
- Thyssen, O. (2012). *Det filosofiske blik: Europæiske mestertænkere*. Information.
- Titmuss, R.M. (1968). *Commitment to welfare*. Allen & Unwin.
- Turnowsky, W. (2019, October 11). Børnetalsmand: Det fremmedgørende system skal ændres. *Sermitsiaq.Ag*. <https://sermitsiaq.ag/node/216665>.
- United Nations. (2012). *Final draft of the guiding principles on extreme poverty and human rights, submitted by the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights*. 30.
- Upanne, M. (2002). Implementation of the Suicide Prevention Strategy in Finland. I: de Leo, D., Schmidtke, A. & R.F.W. Diekstra (red.), *Suicide Prevention: A Holistic Approach* (s. 219-223). Springer. https://doi.org/10.1007/0-306-47210-4_23.
- Wright, E.O. (2015). Class and Inequality in Piketty. *Contexts*, 14(1), 58-61. <https://doi.org/10.1177/1536504214567853>.